



עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

360 פ"ב שנה א"כ שנת ה'תשס"ו

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: הצורך להתפלל על יהושע

לפי חידוש נפלא זה יש לומר, כי נבחר "צורבא מרבנן שמעביר על מידותיו", כי שכר זה יש הפסד בצידו, כי אם עברו רוב שנותיו ונסתלק ממנו יצר הרע, עכשיו מחמת תוספת השנים שהוא קיבל, יחזור לו יצר הרע, כי מעתה "לא עברו רוב שנותיו", ועל כך נאמר "לא הן ולא שכרן", אולם המעביר על מידותיו מסכים לקבל תוספת שנים אלו, ולהילחם שוב עם יצרו, כדי להועיל לאותו אדם שמת קודם זמנו, שמקבל את שכרו.

ובאמת הקושיה מדוע היה צריך להתפלל על יהושע הרי כבר עברו רוב שנותיו כלל לא קשה, על פי דברי התוספות ישנים שם שהקשו מהגמרא בברכות (טז): אל תאמין בעצמך עד יום מותך, שהרי יוחנן כהן גדול ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי?

ומתריצים התוספות ישנים, שמי שעברו רוב שנותיו ולא חטא מקבל שמירה מלמעלה אולם אם הוא מכניס עצמו לנסיון סרה ממנו השמירה. ממילא יהושע בעצם ההליכה עם המרגלים הכניס את עצמו לנסיון, ואין לו עוד את השמירה של "רגלי חסידיו ישמור", לכן היה צריך את תפילתו של משה רבינו.

נראה לומר הסבר אחר מה היה צורך בתפילתו של משה אחר שעברו רוב שנותיו של יהושע, כי הנה יש הבדל בין "צדיק" ל"חסיד", הגמרא בסוכה (גג) מביאה: תנו רבנן, יש מהן אומרים אשרי ילדותנו שלא בישה את זקנותנו אלו חסידים ואנשי מעשה. ויש מהן אומרים: אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו אלו בעלי תשובה. אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב ומחול לו.

וכתב רש"י: אלו חסידים - כל חסיד הוי חסיד מעיקרו.

עוד מצינו בנידה (ז): תנו רבנן: ג' דברים נאמרו בצפורניים, שורפן חסיד, קוברן צדיק, זורקן רשע. וכתב על כך רש"י: חסיד - עדיין מצדיק כשקוברן איכא למיחש דהדרי ומגלו.

נמצא כי יש מעלה של "חסיד" על ה"צדיק". והנה, לגבי התואר צדיק נאמר "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" נמצא כי גם מי שנכשל לעתים, עדיין הוא בגדר צדיק, כשאשר יש לו רוב זכויות. לעומת זאת הגמרא ביומא בענין השמירה על מי שלא חטא, מביאה את הפסוק "רגלי חסידיו ישמור", כלומר, שרק מי שהוא בדרגה של חסיד שלא חטא כלל, הוא זוכה לשמירה עליונה.

ומצינו במדרש תנחומא (פר' תצוה סימן ט'): אין אנו מוצאים שהיו שנותיו של יהושע כשנות משה רבינו, שמשך כתוב בו "ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו", ויהושע נגזז בן מאה ועשר. ולמה פחתו לו עשר שנים? בשביל שאמר לפני משה רבו עשרה דברים שנאמר (במדבר י"א כ"ח) "ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדוני משה כלאם", לפיכך פחתו לו עשר שנים, מכאן אתה למד שאין תלמיד רשאי לומר דבר לפני רבו, שכל המורה דבר לפני רבו או אפילו אינו מורה אלא אומר לאחרים הלכה במקום שרבו מצוי, שנותיו מתקצרות.

לפי זה יש לומר, כשראה משה את ענותנותו של יהושע, היינו שכאשר הוא שמע את נבואת אלדד ומידד שהוא עתיד להנהיג את ישראל, מגודל ענותנותו שלא רצה להנהיג את ישראל מיד קם והורה הלכה בפני רבו, ומחמת כשלון זה נמצא כי כבר אינו בגדר של "רגלי חסידיו ישמור" ולכן הוצרך משה רבינו להתפלל עליו.

בספר תפארת שמואל (עמוד ע"ז) הביא בשם ספר אור חדש, שהתרגום יונתן אומר "כד חמא משה ענותנותיה קרא להושע בן נון יהושע". כלומר שמשך רבינו הוסיף אות אחת לשמו של יהושע, כי התפלל עליו לבל יגרר אחר עצת המרגלים.

ולכאורה קשה, לפי מה שכתב בספר שלשלת הקבלה דבשעה שעמד יהושע ביריחו היה בן פ"ב שנה א"כ בשעת שילוח מרגלים היה יותר מגיל ארבעים שנה, והוא אמרין (יומא לה): כיון שעברו רוב שנותיו של אדם ואינו חוטא שוב אינו חוטא, ומהו הגיל שנקרא רוב שנותיו של אדם? בסמ"ע (הר"מ סימן ל"ה סק"ב) כתב לענין עדות "עד רוב שנותיו, והיינו שיהיה בן ל"ו שנה, דימי שנותיו של אדם שבעים שנה".

ולפי זה הוא הדין לגבי הכלל שכיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא, י"ל ששיעור הגיל בזה הוא מגיל שלושים ושש. ומעתה לכאורה יש להתפלל על בזמן שילוח המרגלים יהושע היה כבר יותר מגיל ארבעים א"כ הוא כבר עבר את רוב שנותיו כשהוא צדיק ובלא חטאים, וחל עליו הכלל שכתוב בגמרא "שוב אינו חוטא", וא"כ למה משה רבינו הוצרך להתפלל על יהושע שיזכה להינצל מעצת המרגלים שלא יהיה נגרר אחריהם לרעה, עד כדי כך שגם הוסיף לו אות בשמו בשביל זה, הרי ודאי הוא שלא יחטא ולא יגרר אחריהם, שכיון שיצאו רוב שנותיו ולא חטא שוב אינו חוטא?

וכתב ליישב על פי הגמ' בחגיגה (ד): שרב ביבי בר אבבי הוה שכיח גביה מלאך המות, וסיפר לו מלאך המות, שבתקופת בית שני הוא שלח את שלוחו לקחת את נשמתה של מרים מגדלת שערות הנשים, (תוספות מציינים שהיא אמו של אותו האיש), אבל טעה השליח והביא לו את מרים מגדלת תינקות. ואמר לו מלאך המות אבל אני ביקשתי ממך להביא לי את מרים מגדלת שערות הנשים, שאל אותו השליח, אם כן אחזיר את נשמתה, ענה לו מלאך המות, כיון שכבר הבאת אותה שתישאר כאן. שאל אותו רב ביבי כיון שלא הגיעה זמנה אך יכולתה לקחתה? השיב לו המלאך, כיון שהיא הכניסה עצמה למצב של סכנה, כי היא לקחה בידה את הכף של התנור שבו הופכים את הגחלים ובטעות הניחה אותה על כף רגלה וכיון שנכוית הכניסה עצמה למצב של סכנה, הורע מזלה ומתה. שאל אותו רב ביבי בר אבבי: אית לכו רשותא למיעבד הכי? אמר ליה: ולא כתיב "ויש נספה בלא משפט". אמר ליה: סוף סוף מה עושים עם השנים הנותרות שלה לחיות? אמר: אי איכא צורבא מרבנן שמעביר על מידותיו מוסיפנא להו ליה והויא חלופיה. והיינו שאם יש תלמיד חכם שמעביר על מידותיו, מוסיפים לו את השנים הללו וחי יותר שנים.

ומעתה י"ל שבאמת בסתם אדם לאחר שהגיע לגיל ל"ו נקרא שעברו רוב שנותיו, ונאמר עליו הכלל שאם עד עתה לא חטא שוב אינו חוטא. אבל תלמיד חכם שהוא עניו ומעביר על מידותיו, הרי מוסיפים לו על שנותיו וא"כ משהגיע לגיל ל"ו עדיין אינו נחשב כמי שעברו רוב שנותיו, כי בודאי הוא יחיה יותר שנים ממה שנקצבו לו, והכלל ששוב אינו חוטא לא נאמר עליו.

ומעתה שפיר משה רבינו הוצרך להתפלל על יהושע שינצל מעצת המרגלים ולא ימשך אחריהם, שאע"פ שהוא כבר עבר את גיל ארבעים, מ"מ כיון שראה את ענותנותו ידע בודאי כי יוסיפו לו שנים על שנותיו. וממילא גם בכזה גיל עדיין לא נאמרה עליו ההבטחה